

Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

u.remissvar@regeringskansliet.se
anna.lindblom@regeringskansliet.se

Yttrande över remiss från Utbildningsdepartementet Framtidsval - karriärvägledning för individ och samhälle (SOU 2019:4)

Diarienummer U2019/00243/S

Region Gotland (Gotlands kommun) har av Utbildningsdepartementet utsetts till remissinstans för att lämna yttrande över betänkandet av Utredningen om en utvecklad studie- och yrkesvägledning. För yttrandet svarar gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden samt barn- och utbildningsnämnden.

Nedan kommenteras de fem huvudförslagen:

Ett förtydligande av vad vägledning är, att den kan vara både individuell och generell och ska benämnas karriärvägledning.

I utredningen föreslås flera förändringar som kan bidra till att förtydliga vad vägledning är.

Region Gotland ställer sig positiva till att begreppen *individuell* respektive *generell* vägledning införs i styrdokument mm.

De tidigare begreppen *snäv* och *vid* vägledning har trots upprepade förklaringar och förtydliganden, bland annat i de allmänna råden för arbetet med studie- och yrkesvägledning, inte slagit igenom. Begreppen vid och snäv vägledning används ofta av vägledarna själva och har blivit självklara begrepp för de som arbetar med vägledning, men inte fått det genomslag som de borde ha haft för t ex skolhuvudman, pedagoger och rektorer. De två föreslagna begreppen är tydligare och tillsammans med ett förtydligande om vad vägledning är i skollag och styrdokument kan det ge avsedd effekt hos skolhuvudman, rektorer och pedagoger.

I utredningen föreslår en ny benämning för det som idag kallas studie- och yrkesvägledning. *Karriärvägledning* föreslås användas som ett övergripande begrepp för all den verksamhet som en skolhuvudman är ansvarig för när det gäller att ge eleverna kunskap och kompetens inför framtida studie- och yrkesval. Vidare föreslås att titeln studie- och yrkesvägledare byts ut mot *karriärvägledare*.

Region Gotland är i huvudsak positiva till både begreppet **karriärvägledning** och yrkestiteln **karriärvägledare**.

Positivt är att det arbete som studie- och yrkesvägledarna idag utför med dessa nya begrepp får höjd status och blir mer gångbart och jämförbart internationellt sett. Begreppet ”careercounseling” och ”careercounselor” är vedertaget i stora delar av världen.

Gällande förslagen karriärvägledning och karriärvägledare kan det bli en utmaning att förankra i alla led och särskilt svårt kan det bli att byta ut studie- och yrkesvägledning för de lägre åldrarna mot begreppet karriärvägledning. Ordet karriär väcker frågor och det är inte vanligt att använda det kring yngre elevers val av framtida utbildning och yrke.

En utmaning är att återigen införa nya begrepp då många studie- och yrkesvägledare ännu idag kallas ”syo”, som var det tidigare namnet innan förslaget om studie- och yrkesvägledare infördes på slutet av 1990-talet.

Önskvärt är att det tydligt framgår i yrkestiteln att den innehas av någon med en relevant högskoleutbildning för området (dvs studie- och yrkesvägledarexamen), så att det inte blandas ihop med andra former av coacher med kortare eller ingen utbildning.

Frågan är hur stor mognadsgraden är för att använda begreppet karriär med en innebörd motsvarande engelskans ”career”. Region Gotlands bedömning är att mognadsgraden är hög. Vidare är karriärvägledning ett begrepp, som i högre grad än studie- och yrkesvägledning, aktiverar individens eget ansvar och egna utveckling i motsats till samhällets behov.

Förtydligande av elevers tillgång till individuell karriärvägledning.

Region Gotland är positiva till innehållet i förslaget då det ger mer kraft till huvudman att ta ansvar för att organisera vägledningen. Det är också positivt att förslaget innehåller ett tydliggörande att både den generella och individuella vägledningen ska anpassas efter elevens behov och förutsättningar. Förslaget i helhet har elevens bästa som utgångspunkt vilket är bra.

Det kan möjligen finnas en viss risk att förslaget blir en definition av miniminivån det vill säga ett visst antal tillfällen per elev för den individuella vägledningen och inte erbjuda något mer än det trots elevers olika behov och förutsättningar.

Utifrån ovanstående är det av stor betydelse hur detta formuleras i skollagen, tydlighet och ansvar bör definieras så att inga ”luckor” kan användas. Elevers individuella förutsättningar och behov måste stå i fokus och kravet på att alla skolor/kommuner ska inventera behoven hos eleverna är positivt. Ett stöd (tex tydliga riktlinjer) till huvudman för vem och hur inventeringen ska göras behövs, så att det inte bara läggs på de enskilda vägledarna att göra behovsprövningen. Om det blir de enskilda vägledarna som gör behovsprövningen finns det en risk att likvärdigheten inom kommunen/riket minskar.

Tydligare krav på att individuell karriärvägledning ska erbjudas vid vissa tillfällen.

Det är positivt att det blir en kravskärpning på att erbjuda individuell vägledning vid vissa tillfällen under skolgången. Förslaget betonar att vissa särskilda elevgrupper ska erbjudas individuell karriärvägledning. Det är tydligt att dessa elevgrupper har stora behov av samtal inför framtida val och vidare planering av livet, en skärpning av kraven kring detta är bra.

Förstärkning av det generella karriärvägledningsperspektivet i olika ämnen.

Det är positivt att det i utredningen föreslås att kurs- och ämnesplaner ses över så att centralt innehåll och kunskapskrav kopplas till frågor som rör samhälls- och arbetsliv. Det här har identifierats som en utmaning för vissa skolor på Gotland. Det betyder att eleverna är olika väl förberedda inför den individuella vägledningen och att alla inte har samma förutsättningar att kunna göra väl underbyggda val inför framtiden.

Förslag från Region Gotland är att man bör få med läromedelsförlagen i detta arbete, så att lärare och elever redan i skolböckerna får med vägledningsperspektiven. Läser man till exempel om samhällsekonomi skulle det kunna finnas en fotnot i texten som hänvisar till exempelvis yrkesområden där samhällsekonomi finns till exempel ekonom med kopplingar till bankväsendet, viktiga kompetenser som arbetstagare behöver ha inom detta område, tips om lektioner eller exempel på studiebesöksplatser man kan höra av sig till och exempelvis länkar till Arbetsförmedlingens yrkesprognoser.

Nytt obligatoriskt inslag med tilldelad tid, benämnt Framtidsval, ska införas i grundskolan, grundsärskolan och specialskolan.

Gällande detta förslag råder det delade meningar inom Region Gotland och det finns en del utmaningar och farhågor som beskrivs nedan.

I grunden är det positivt att ett ”ämne” införs och att vägledarna får tid och tillgång till alla elever på högstadiet. Det är även positivt att Skolverket får i uppdrag att ta fram undervisningsmaterial till detta, så att det blir likvärdig undervisning och lika från skola till skola i alla kommuner. Likvärdighet är eftersträvaransvärt inom alla kunskapsområden och det finns inte i dagsläget gällande detta område. Att titta på hur Finland arbetar med detta ämnesområde kan vara en god ide.

Nästan en fördubbling av antalet utbildade vägledare behövs om detta ska införas, skriver utredningen, och det finns även en plan för detta genom att bredda antalet platser på universitet och högskolor plus erbjuda vidareutbildning för andra yrkeskategorier. Detta är mycket positivt då det råder brist på behöriga vägledare redan idag. En utmaning är dock att få sökande till fler utbildningsplatser.

Att Framtidsval ska bedrivas endast av vägledare ställer Region Gotland sig tveksamma till ur flera aspekter:

-Hur ska en vägledare hinna med 80 timmar framtidsval på högstadiet?

För Region Gotland innebär detta att man behöver anställa många fler vägledare på högstadieskolorna. Under höstterminen har många vägledare på grundskolan fullt upp med de individuella samtalen kring gymnasievalet och har därmed inte den tid för Framtidsval också.

-Kostnaderna för att kunna anställa fler vägledare på högstadieskolorna kommer att öka och även kostnaderna för den kompetensutveckling som behövs av befintlig personal. Hur ska detta finansieras?

-När det behövs rekryteras fler vägledare till kommunerna har glesbygdskommuner särskilt svårt att rekrytera, en utmaning redan idag på Gotland. Hur blir det med likvärdigheten i riket?

-Kan de 80 timmarna fördelas ut även på årskurserna 4–6? Ett förslag är att förlägga 30 timmar på mellanstadiet, där lärare och vägledare kan jobba tillsammans, och att resterande 50 timmar kan förläggas på högstadiet.

-Det finns en stor risk för att ”hela skolans ansvar” för studie- och yrkesvägledning nu tappar i dignitet. På Gotland har arbetet med detta kommit ganska långt och det är angeläget att det bibehålls.

Om det obligatoriska inslaget med tilldelad tid ska hänga ihop med karriärvägledning och karriärvägledarna, är frågan varför det inte föreslås heta *karriärkunskap* i stället för Framtidsval?

Nedan följer några korta kommentarer gällande de övriga förslag som utredningen bedömer utgör förutsättningar för huvudförslagets genomförande och för att öka kvaliteten på karriärvägledningen.

-Förtydligande av karriärvägledarens roll och ansvar – Mycket bra att det kommer finnas tydliga riktlinjer om vad som ingår i en vägledares tjänst. En form av yrkesbeskrivning med vägledarens uppdrag och ansvar som fastställs nationellt är bra ur ett likvärdighetsperspektiv.

-Tydligare styrning, ledning och samordning – tydlighet för huvudman är positivt.

-Plan för samverkan – Mycket bra att detta ska ingå i huvudmannaplanen.

-Utökade möjligheter att utbilda sig till karriärvägledare – Bra förslag, om antalet vägledare ska fördubblas inom så några få år.

-Digitalt vägledningsstöd – Bra att det ska finnas en nationell styrning och kontroll över en plattform där allt finns samlat. Det blir kvalitetssäkrat och ger många en bra grund att hitta information via nätet exempelvis hemifrån. Det skulle kanske även kunna kopplas till någon av vägledningsteorierna, så att det blir ett bra stöd och start inför det individuella samtalet.

Stefan Nypelius
Ordförande
Barn- och utbildningsnämnden

Andreas Unger
Ordförande
Gymnasie- och vuxenutbildning

Anders Jolby
Förvaltningschef
Utbildnings- och arbetslivsförvaltningen